

MEESTERWERKEN

WEEKBLAD VOOR JONG EN OUD

PRIJS PER NUMMER : 3,50 FRANK

Uitgave van

«DE VLAAMSE BOEKHANDEL», Provinciestraat, 42, ANTWERPEN
(Handelsregister van Antwerpen nr 33.297)

In het licht van de lantaarn

Over uithangtekens en uithangborden.

Het uithangteken is een van de eerste uitingen geweest van de menselijke beschaving.

Niet zodra kwam voor handel en nijverheid, waar ook over de wereld, een ernstige mededinging tot stand, of men benuttigde het uithangteken.

Dit uithangteken moest het vertrouwen winnen en werd als een lokaas aangebracht.

Er is een onderscheid te maken tussen het uithangteken en het uithangbord.

Het eerste was een uitgehouwen gevelsteen, boven de deur aangebracht. Het bord daarentegen hing aan een ijzeren staaf boven de stoep.

De mens heeft vanouds een ingeboren voorliefde betoond voor zinnebeelden. Die vaststelling doet geredelijk aannemen dat het gebruik van uithangtekens of -borden tot in de hoger oudheid opklimt.

In een parabel van Lochman, over wien Mohammed in den Koran gewaagt en die volgens den Perzischen geschiedschrijver Mirckhoud moet geleefd hebben ten tijde van Koning David, wordt van een reusachtig uithangbord gewag gemaakt.

De opgravingen te Herculaneum en te Pompeï gedaan brachten eigenaardige en belangrijke typen van uithangtekens aan het daglicht. Daar werden gevonden EEN GEIT aan een melkhuis, EEN EZEL IN DEN MOLEN vóór een bakkerszaak, een SLANG VAN ESCULAAP boven den ingang van een apotheek, een CUPIDO MET EEN DAMESSCHOEN vóór een schoenwinkel.

Te Rome waren de uithangborden in overvloed aanwezig. De meeste ervan waren op de openbare pleinen of onder de zuilengangen en overdekte wandelplaatsen aangebracht.

In Engeland zouden de uithangtekens over het algemeen oorspronkelijk een feodaal karakter hebben gehad en bestonden zij vaak uit wapenschilden.

De oudst gekende uithangborden in Frankrijk dagtekenen uit de

XIIIe eeuw. In dien tijd waren zij nog weinig talrijk; in de XIVe eeuw komen zij veelvoudiger voor en worden in de XVe en XVIe eeuwen vrijwel algemeen.

Daar, evenzeer als dit ten onzent het geval is geweest, dienden zij tot onderscheiding der verschillende eigendommen. Enige aanwijnzigen werden ontleend aan de eigenschappen van bestemming, bouw, oorsprong of versiering. Voorbeelden: het BERENHUIS, het STENENHUIS, het HUIS MET DEN PLATTEN STEGER die vaak in oude schrifturen voorkomen.

De uithangborden hadden verschillende vormen. Meestal werden zij opgehangen en bestonden uit een stuk hout of een metalen plaat, waarop het onderwerp geschilderd of anderszins afgebeeld werd. Dit soort van uithangbord hing horizontaal van een ijzeren staaf, die langs onder door een anderen, schuin geplaatsten, vastgehouden werd. Het uithangbord werd vaak door een smid met een sierlijk gesmeed boordseel verfraaid. Dikwijls hing het tamelijk ver over de straat.

De niet geschilderde uithangborden waren ofwel met een stift in den muur ingesneden, ofwel gekapt in geheel of in halfverheven beeldwerk. In de middeleeuwen, toen de meerderheid van de bevolking niet geleterd was, waren eigenlijke opschriften overbodig.

Bij voorkeur werden de uithangborden boven de ingangdeur geplaatst. Toch werden zij somwijlen ook in de kap of in de gevelpunt aangebracht, wat des te meer natuurlijk was, aangezien toen de huizen meestal laag waren en de kap ervan niet hoger kwam dan tegenwoordig het bovenvak van onze deuren.

De verscheidenheid in de uithangborden was vroeger niet zo groot als in de XIXe eeuw. Vaak gebeurde het, dat in eenzelfde straat het zelfde uithangbord herhaald werd. De tijd heeft ook zijn invloed op de uithangborden gehad. In den beginne was er sprake van de BEER, de VOS, de AREND, de LEEUW, enz. In de XVIe eeuw zal men gewagen van de Wildeman, de Meerminne, de Phoenix, de Vier Winden. Hier meer gezochtheid, afwijkend van den eenvoud uit vroegere tijdrekening.

De uithangborden werden aan verschillende bronnen ontleend. Frans de Potter, in zijn «Boek van de Vermaarde Uithangborden», haalt er aan, ontleend aan de H. Schrift, het Christendom, de lichaamsdelen en menselijke figuren, de hemellichten, de dierenwereld, de kleding en den opschik, de wapens, het gereedschap en het huisgerief, de blazoenen, munten, enz., de speeltuigen, het gerecht, de letteren en de mythologie.

Verder handelt hij over de uithangborden met koddige onderwerpen, met woordspelingen en met schimpscheuten.

In onze streken heeft men vaak een zwak gehad voor uithangborden, waarop een rijmpje voorkwam. We zijn immers een «volk van dichters», zoals de succes-auteur Jos Jansen een van zijn toneelstukken betitelde.

We zijn niet alleen rijmelaars, maar ook leeft de geest van Ulenspiegel nog steeds in ons voort, waarvan volgend epigram getuigt, dat men boven de deur van een pijpenbakker lezen kon:

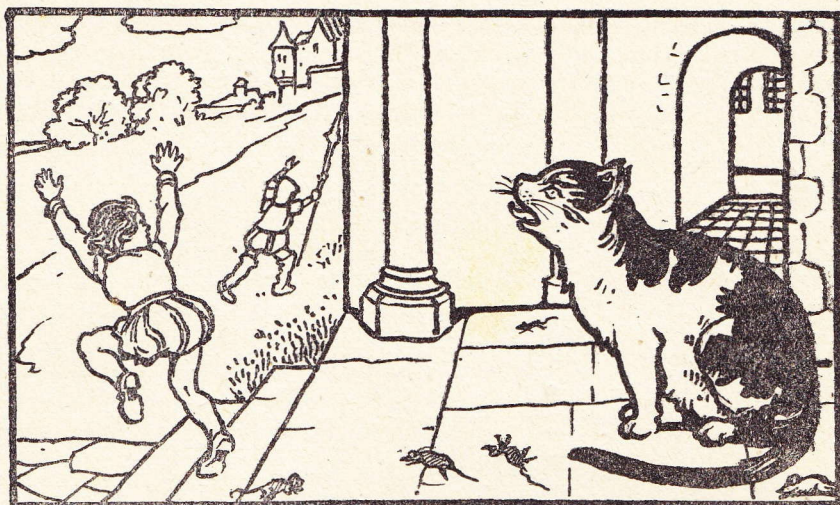
Hier verkoopt men pijpen:

kleine stelen

Maar grote stelen het meest.

J. D. S.

Sprookjes van de gebroeders Grimm

Van een haan, een sikkkel en een kat.

Een vader gaf op zekeren dag aan zijn drie zonen een geschenk. Aan den oudste schonk hij een haan, aan den tweede een sikkkel, en aan den derde een kat.

— Ziet, kinderen, zeide hij, ik voel mijn einde naderen, maar, vóór ik voor eeuwig de ogen sluit, geef ik u iets van grote waarde; doch het hangt er van af, of gij er een verstandig gebruik zult weten van te maken. Zo het u gelukt een land te vinden waar deze voorwerpen nog onbekend zijn, dan is uw fortuin gemaakt.

De vader stierf en, zodra hij begraven was, trok de oudste er met zijn haan op uit. Maar overal waar hij ging was dit dier reeds bekend. De haan prijkte overal op de torens en uit al de kippenhokken kraaide hij 's morgens iedereen wakker. Doch de jongeling gaf den moed niet verloren en kwam zekeren dag op een eiland aan, waar de bewoners nog nooit van een haan hadden horen spreken.

Zij zagen wel wanneer het ochtend en avond werd, maar 's nachts wisten zij van uur noch tijd.

— Ziet eens, sprak hij de mensen toe, welk edel dier ik u breng; het heeft een rode kroon op den kop en het draagt sporen als een ridder. 's Nachts kraait het driemaal den tijd en bij zijn laatste gekraai staat de zon op. Wanneer hij zijn gekraai in den dag laat horen, denkt er dan aan, dat er verandering van weer op komst is.

Dien nacht gingen de mensen van het eiland niet slapen, om te horen wanneer de haan de uren aankondigde, en deze kraaide precies zoals de jongeling het had voorzeid.

Nu vroegen zij den jongeling, of het wonderdier te koop was en tegen welken prijs hij het zou willen afstaan.

— Om u plezier te doen, wil ik het gaarne verkopen. Maar dan moet gij mij zoveel gouden geld geven als een ezel dragen kan.

— Ge zijt een brave man, antwoordden zij hierop. Het is om niet!

En zij gaven zonder aarzelen wat hij er voor vroeg.

Thuisgekomen met zijn schat, keken zijn broeders hem verbaasd aan.

— Ik ga eens beproeven, zei de tweede zoon, of ik voor mijn sikkkel ook wat kan losmaken.

En hij ging naar het platteland, bij de boeren, maar overal kende men een sikkkel. Toen richtte hij zich naar een eiland, waar de sikkkel gans onbekend bleek. Ge moet weten dat men daar op een zonderlinge manier den oogst binnendeed. Wanneer het graan rijp was, plaatste men kanonnen vóór de akkers en men schoot er maar op los. De een schoot er overheen, de ander vernielde aren en stengels en van gans den oogst kwam er niet veel in de schuur. Nu haalde de zoon zijn sikkkel voor den dag en schoor hiermede zo netjes het graan, dat men zou gezworen hebben, dat het met een scheermes was gedaan. Zij vroegen hem, of hij den sikkkel wilde verkopen, en men gaf hem zoveel goud mede, als een paard torsen kon.

Nu besloot de derde broeder zijn kat te verkopen, en het gebeurde hem juist als bij zijn twee broeders. Op het land bezat men overal die muizenvangster. Eindelijk liet hij zich op een eiland overzetten, waar men nog nooit een kat had gezien en waar er zoveel muizen waren, dat zij zo maar over de handen liepen. Zelfs de koning, in zijn paleis, was verpest met de muizen en deze verslonden alles wat zij maar konden krijgen.

De jongeling bood zich met zijn kat ten paleize aan en liet haar lopen. Op een-twee-drie waren een paar zalen van dit ongedierte bevrijd.

De koning kocht hem zijn wonderdier af en de jongeling keerde naar huis terug met een muilezel, die bijna onder den last van het goud bezweek.

De kat deed zich eens recht aan muizen te goed, maar kreeg eindelijk zulken geweldigen dorst, dat zij haar kop omhoog stak en riep: «Miauw! Miauw!».

Toen zij dit geschreeuw hoorden, kregen de koning en zijn omgeving zulken schrik, dat zij op de vlucht sloegen. Toen zij ver genoeg verwijderd waren, bleven zij staan en beraadslaagden ondereen, wat men met dit vreemde dier zou aanvangen. Na lang overleg, besloot men een heraut naar de kat af te vaardigen om van haar te eisen, dat zij onmiddellijk het paleis zou verlaten, onder de bedreiging, dat zij er anders met geweld zou uit verdreven worden. De eilandbewoners voegden er bij:

— Aan muizen zijn wij nu toch gewoon en wij hangen aan dezen boom dit ondiert op, dat ieder ogenblik ons leven in gevaar brengt.

De heraut vertrok naar het paleis en zei tot de kat wat men van haar eiste. Het dier, dat nog steeds aan groten dorst leed, gaf anders niet tot antwoord dan: «Miauw! Miauw!».

De heraut leidde hiervan af, dat zij beslist weigerde de plaats te verlaten, en bracht dit antwoord aan den koning over.

Hierop werd besloten haar met geweld te verdrijven en men schoot het paleis in brand. De kat, die de vlammen ontwaarde, sprong door een venster, maar de aanvallers, die zulks niet gezien hadden, waren niet eerder gerust dan toen het prachtige paleis tot den grond was afgebrand.

IN HET LICHT

JAN DE SCHUUTER

VAN DE
LANTAARN

IN DE
KROON

UITGEVER

L. OPDEBEEK

ANTWERPEN

SWA.

JAN DE SCHUYTER

In het
Licht van de Lantaarn

Folkloristische wetenswaardigheden

Gevolgd door een keuze

SPROOKJES
van de GEBROEDERS GRIMM

Pentekeningen van Edmond VAN OFFEL

Kleuromslag van Jan WATERSCHOOT

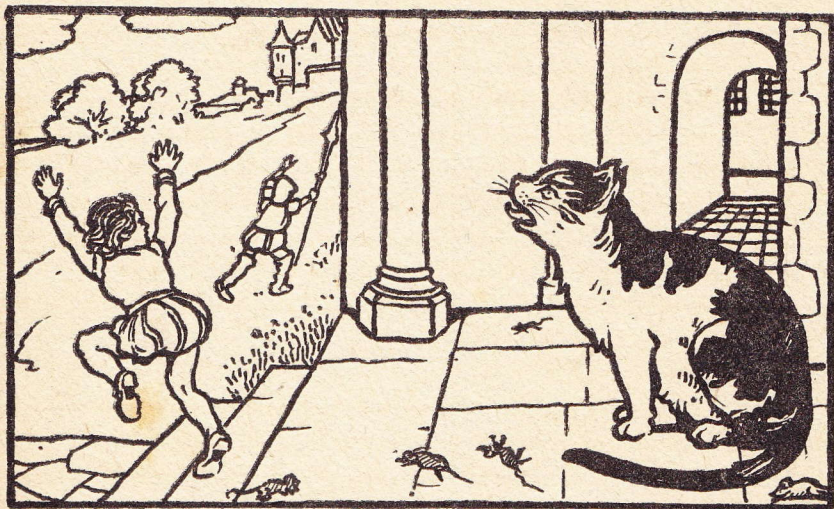

L. OP DE BEEK — UITGEVER — ANTWERPEN
1949

zeven duizend kooien. Toen de heks Josindel zag spuwde zij vuur en vlam maar zij dierf hem niet naderen om reden van de vuurroode bloem.

Hij stoorde zich niet om het misbaar dat de oude maakte, maar onderzocht alle kooitjes. Hoe zou hij tusschen al die vogels Josinde ontdekken? Terwijl hij rondkeek nam de heks vlug een kooitje van den wand en wilde er mede heen vluchten. Hij liep haar achterna en raakte het kooitje en de heks met de bloem aan. Meteen was haar toovermacht gebroken en stond Josinde voor hem, schooner dan ooit.

Nu verlostte hij de zeven duizend meisjes en ging gelukkig, met zijn verloofde heen, trouwde haar en zette nooit een voet meer in het akelige woud.

VAN EEN HAAN, EEN SIKKEL EN EEN KAT

Een vader gaf op zekeren dag aan zijn drie zonen een geschenk. Aan den oudste schonk hij een haan, den tweeden een sikkkel en den derden een kat.

— Ziet kinderen, zeide hij, ik voel mijn einde naderen, maar voor ik voor eeuwig de oogen sluit geef ik u iets van groote waarde; doch het hangt er van af of gij er een verstandig gebruik zult weten van te maken. Zoo het u gelukt een land te vinden waar deze voorwerpen nog onbekend zijn, dan is uw fortuin gemaakt.

SPROOKJES en VERTELLINGEN

VAN DE

GEBROEDERS GRIMM

BEWERKT DOOR

BERT KOENEN

PENTEEKENINGEN VAN
Ed. VAN OFFEL.

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN.
1926